

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1929 kl. 5 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, med anledning av väckt motion angående omläggning av fängelsers och andra interneringsanstalters arbetsdrift och ledning m. m.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till dess *andra* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 95, har herr *Bengtsson* i Norup hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning rörande önskvärdheten och möjligheten såväl av fängsvårdens (interneringsanstalternas) arbetsdrift i och för fångarna mera uppfostrande och för det allmänna mera gagnande riktning och av ett de statliga förbättringsanstalternas samgående under en gemensam överstyrelse, dock med noggrant bevarande av respektive anstalters särkaraktär, som ock av en koncentration av hjälpverksamheten för asociala personer, frigivna m. fl. till en centralbyrå (skyddsvårdsbyrå) i varje län med anslag av statsmedel och liksom själva interneringsanstalterna ställd under en effektiv och på en hand samlad inspektion. *Motionen.*

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från fängsvårdsstyrelsen (bilaga 1) och socialstyrelsen (bilaga 2) och dessutom be- *Yttranden
över motionen.*
rett Svenska Skyddsförbundet (bilaga 3) tillfälle att uttala sig i frågan. De med anledning härav avgivna yttrandena äro såsom bilagor fogade vid detta utlåtande, och tillåter sig utskottet hänvisa till desamma.

I motionen har framlagts fyra skilda spörsmål, som till en viss grad äga *Utskottet.*
ett gemensamt samband med varandra, nämligen

1) en omorganisation av arbetsdriften i fängsvårds- och interneringsanstalterna,

2) en koncentration av anstalternas styrelser,

3) upprättandet av skyddsvårdsbyråer i varje län,

4) inrättandet av en gemensam inspektionsmyndighet för all landets fäng-, anstalts- och skyddsvård.

I försträmda spörsmål har motionären framställt krav på en bättre arbets- *Arbetsdriften.*
drift för att därigenom kunna öka arbetslusten och arbetsintensiteten hos fän-

garna, så att dessa skulle sättas i tillfälle att i något större utsträckning bidra till hemmavarandes försörjning, varigenom det allmännas utgifter i vissa fall skulle kunna nedbringas. Motionären, vilken anser, att den svenska fångvården befinner sig till sin uppfostrande karaktär och till sitt ekonomiska utbyte i ett alltför traditionsbundet och otidsenligt läge, har framdragit följande riktlinjer för en rationalisering av arbetsdriften, nämligen

1) att denna inriktas på fångens upplärande i ett visst yrke, för att han därigenom skulle kunna sättas i tillfälle att på ett effektivare sätt, än som för närvarande är fallet, kunna försörja sig efter frigivningen,

2) att arbetsdriften inriktas på en ren industrilinjé genom fångens upplärande i ett visst detaljarbete, vilket ur ekonomisk synpunkt skulle vara fördelaktigast för såväl anstalten som för fångens besparingskonto vid frigivningen,

3) att en väl genomtänkt och inarbetad förening av dessa båda system torde vara lämpligast för stat och kommun ävensom för fången personligen och dennes anhöriga.

Motionären har ifrågasatt om icke en ekonomiskt bättre arbetsdrift i fängelserna än den nu rådande borde göras till föremål för allvarlig omprövning av riksdagen och därvid, bland annat, åberopat den stora skillnad i arbetsdriftens ekonomiska resultat, som förmenats förefinnas mellan straffanstalterna i Sverige och Danmark. Beträffande bedömandet av de siffror, som till stöd härför anförts, får utskottet hänvisa till av fångvårdsstyrelsens arbetskontor verkställd utredning, vilken bifogats utskottsutlåtandet. Fångvårdsstyrelsen har i sitt yttrande framhållit, att, genom den inom fångvården tillämpade principen om uppdelning av fångarna på vissa fängelser, där vissa bestämda slag av arbeten utföras, och genom den redan vidtagna utvidgningen av verkstadsrörelsen såsom genom anskaffande av modernare arbetsmaskiner och införande av effektivare arbetsmetoder av olika slag, arbetsdriften allt mera erhållit den uppfostrande och karaktärsdanande betydelse, varom motionären talar. Fångvårdsstyrelsen har vidare framhållit, att den, med hänsyn till de goda resultat, som hitintills utvunnits av arbetsdriften, har för avsikt att genom upptagande av en del ytterligare yrkesgrenar och genom ett fortsatt utvidgande av fängelsernas maskinella utrustning samt genom beredande av ytterligare tillgång på arbetslokaler fortsätta på den sålunda inslagna vägen.

Utskottet vill i samband härmed erinra om, att Kungl. Maj:t i sitt i år ingivna förslag till anslag för fångvården hemställt, att antalet yrkesmästare av första klass måtte höjas med från nuvarande 3 till 6 och antalet ordinarie yrkesmästare av andra klass måtte höjas från nuvarande 23 till 26. Samtidigt härmed skulle motsvarande antal vaktkonstapelstjänster indragas. Kungl. Maj:t hade därvid framhållit, att särskilt inom de viktigare grenarna av fångvårdens arbetsdrift, såsom skrädderi- och skomakeriavdelningarna, stora anspråk måste ställas på arbetsledarnas yrkesskicklighet och lämplighet i övrigt, ävensom att det visat sig vara förenat med synnerligen stora svårigheter att förvärva och få behålla tillräckligt kvalificerade arbetsledare inom omhandlade arbets-

grenar. Denna av Kungl. Maj: t gjorda hemställan har även av riksdagen bifallits.

Motionären har i sitt förslag om »de statliga förbättringsanstalernas sam- Anstaltsvår- gående under en gemensam överstyrelse» framhållit, att, enär dessa anstalter dens ledning. hava väsentligen likartat klientel och oftast samma personer under skilda tidsperioder besöka de olika anstalterna, det med fog kunde ifrågasättas, om det icke med hänsyn till klientelet planmässiga fostran och det allmännas ekonomiska intressen vore önskvärt, att dessa anstalter förenades under en gemensam överstyrelse, med skilda byråer för de olika slagen av anstalter, varigenom väsentliga indragningar och besparingar skulle kunna göras inom de styrelser, som för närvarande handhava hithörande frågor. Vid omorganisationen av fångvårdsstyrelsen år 1921 bestämdes, att tvångsarbetsanstalterna för män i Svartsjö och för kvinnor i Landskrona skulle utbrytas från fångvårdsstyrelsen och förläggas under särskilda fristående styrelser omedelbara förvaltning, sorterande under socialdepartementet.

Utskottet vill i samband härmed erinra, att frågan om en koncentration av anstaltsvården även varit föremål för omprövning av 1927 års besparingsnämnd, som ifrågasatte, huruvida icke tvångsarbetsanstalterna i Svartsjö och Landskrona samt statens alkoholistanstalt i Venngarn lämpligen borde i förvaltningshänseende underställas sådan central myndighet, närmast fångvårdsstyrelsen, som besitter nödig sakkunskap och erfarenhet ifråga om den ekonomiska förvaltningen av sådana anstalter, och som i enlighet med sina ämbetsåligganden hade att ombesörja en mera central upphandling av för dylika anstalter behöfliga förnödenheter och förbrukningsartiklar. Såvitt nämnden kunnat finna, skulle genom en sådan organisatorisk förändring förutsättningar skapas för en ur ekonomisk synpunkt mera rationell drift av ifrågavarande anstalter. Enligt nämndens mening bör icke den omständigheten, att dessa anstalter till sin art och sitt syfte icke kunna likställas med de under fångvårdsstyrelsen sorterande straffanstalterna, utgöra hinder, för att staten för båda slagen av anstalter tillgodogör sig förmånen av samma centrala ledning av dess ekonomiska förvaltning. De hänsyn av specifikt social betoning, som anses böra komma i betraktande i fråga om de i tvångsarbets- och alkoholistanstalterna intagna individerna, synas nämnden väl kunna tillgodoses därigenom, att hithörande frågor liksom nu sortera under socialdepartementet, och att anstalterna även framlades förbli såsom nu under särskilda lokala styrelser. Utskottet kan för sin del icke finna det vara av behovet påkallat, att en så vidlyftig fråga som en omorganisation av fångvårdsstyrelsen, på sätt motionären tänkt sig, åter göres till föremål för statsmakternas prövning särskilt med hänsyn ej mindre till den korta tid, som förflutit, sedan denna fråga senast (år 1921) varit föremål för riksdagens beslut än även till den uppfattning, som inom riksdagen då varit rådande och som även legat till grund för dess då intagna ståndpunkt.

Vad härefter beträffar motionärens framställning om önskvärdheten av koncentration av hjälpverksamheten för asociala personer och frigivna fångar till

Hjälperksamheten.

en centralbyrå (skyddsvårdsbyrå) i varje län med anslag av statsmedel, så får utskottet jämväl härutinnan hänvisa till de utlåtanden, som avgivits av fångvårdsstyrelsen och socialstyrelsen samt Svenska Skyddsförbundet. Den första sammanslutning för hjälpverksamhet bland frigivna fångar tillkom år 1848, och har sedan dess i olika delar av landet bildats ett flertal dylika sammanslutningar. Därjämte framträdde även kravet på en i möjligaste mån förebyggande hjälpverksamhet bland de frigivna fångarna närbesläktade kategorier hjälpbehövande, vilket gav anledning till uppkomsten av föreningen Skyddsvärnet, i vilkens program ingick att utöva en räddningsverksamhet bland alla de grupper, där fara för brott eller lastbarhet föreläge eller kunde uppkomma. Efter hand bildade sedan föreningen ett flertal filialer i våra större städer.

På grund av den olikhet i fångvårdsföreningarnas och Skyddsvärnets program och den brist på enhetlighet i verksamheten, som varit rådande, har för åstadkommande av en samorganisation av de för gemensamma syften arbetande föreningarna på förslag av dåvarande justitieministern Ekeberg år 1925 bildats Svenska Skyddsförbundet. Rörande förbundets ändamål och dess arbetsprogram tillåter sig utskottet att hänvisa till dess härvid såsom bilaga nr 3 fogade utlåtande. Förbundet har jämväl sedan dess tillkomst åtnjutit ett extra statsanslag på 75,000 kronor, som av förbundet efter Kungl. Maj:ts prövning fördelas till vissa under förbundet hörande hjälporganisationer.

Utskottet anser att det bästa resultatet av ett skyddsvårdsarbete säkerligen uppnås därigenom att därför intresserade personer och sammanslutningar fortsätta att utöva och utveckla det samhällsnyttiga, uppoffrande arbete, som i vårt land, efter vad det synes utskottet, bedrivits på ett i allo lyckosamt sätt, varom även beviljade statsanslag och understöd från landsting och kommuner utgöra det bästa vittnesbörd.

Inspektion.

Vad slutligen beträffar motionärens förslag om inrättande av en inspektionsmyndighet för interneringsanstalterna och skyddsvårdsbyråerna, så vill utskottet erinra, att förevarande spörsmål till viss del redan varit under statsmakternas omprövning, nämligen i samband med avlåtandet av Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag rörande tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvårdsstyrelsen och dess förläggande under särskilda styrelser, lydande direkt under justitiedepartementet. Kungl. Maj:ts förslag avsåg då, bland annat, inrättandet av en direkt under justitiedepartementet lydande inspektörsbefattning, vars innehavare skulle hava överinseende över ifrågavarande anstalter, vilket förslag dock icke godkändes av riksdagen. Förevarande fråga kom sedan vid 1921 års riksdag i ett annat läge genom beslutet om tvångsarbetsanstalternas utbrytande från fångvårdsstyrelsen och justitiedepartementet och förläggande under särskilda, direkt under socialdepartementet lydande styrelser. Vederbörande socialminister framhöll då, att socialdepartementet torde kunna, att med de särskilda arbetskrafter, som där förefunnos, utan inrättandet

av en särskild tjänst för ändamålet övertaga den ifrågasatta inspektionsverksamheten, varför någon särskild inspektörsbefattning på grund därav icke skulle erfordras.

Som i Svenska Skyddsförbundets verksamhet jämväl ingår åstadkommande av samarbete mellan de under förbundet hörande hjälporganisationerna, och som förbundet särskilt alltmera efter hand utvidgat sin verksamhet, bland annat, till anskaffande av särskilda oavlönade ortsombud i alla större kommuner, och då Kungl. Maj:t även uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att verkställa inspektion av hjälporganisationernas verksamhet, finner utskottet, det icke för närvarande vara av behovet påkallat, att av motionären yrkade åtgärder i förevarande avseende vidtagas, särskilt, som dessa redan, på sätt av motionären föreslagits, äro till viss del förverkligade eller också äro, enligt vad det synes utskottet, på god väg att förverkligas.

Utskottet, som medger, att det i motionärens förslag finnas mångahanda, tilltalande synpunkter, kan dock icke undgå att framhålla de stora svårigheter, som komma att yppa sig särskilt vid ett realiserande av motionärens tanke om en effektivare arbetsdrift, vilken förutsätter ändringar i nu gällande bestämmelser om verkställighet av ådömt straffarbete och fängelse samt en omläggning av betydande ekonomisk räckvidd i den nuvarande organisationsplanen av landets straffängelser och kronohäkten samt härads- och polishäkten.

Under hänvisning till vad sålunda här ovan andragits, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1929.

På utskottets vägnar:

BROR LUNDKVIST.

Närvarande: Herrar *Lundkvist* i Eskilstuna, *Högström*, *Eurén**, *Weijne*, *Björling*, *Andersson* i Dunker, *Skoglund**, *Wachtmeister*, *Karlsson** i Munkedal och *Olsson** i Österbo.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets slutjustering.

Bilaga 1.

Till Riksdagens Andra kammars andra tillfälliga utskott.

Sedan riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 februari 1929 anhållit, att i anledning av en till utskottet remitterad motion nr 95 angående omläggning av fängelsers och andra interneringsanstalters arbetsdrift och ledning m. m. måtte till utskottet införskaffas de upplysningar från, bland andra, fängvårdsstyrelsen, som för motionens vidare utredning och beredning inom utskottet befunnas nödiga, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 22 februari 1929 anbefallt styrelsen verkställa den begärda utredningen, så vitt å styrelsen ankomme, och till Eder överlämna densamma.

Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Motionären föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en allsidig utredning rörande önskvärdheten och möjligheten såväl av fängvårdens (interneringsanstalternas) arbetsdrift i för fångarna mera uppfostrande och för det allmänna mera gagnande riktning och av ett de statliga förbättringsanstalternas samgående under en gemensam överstyrelse, dock med noggrant bevarande av respektive anstalters särkaraktär, som ock av en koncentration av hjälpverksamheten för asociala personer, frigivna m. fl. till en centralbyrå («skyddsvårdsbyrå») i varje län med anslag av statsmedel och liksom själva interneringsanstalterna ställd under en effektiv och på en hand samlad inspektion.

Vad beträffar arbetsdriften vid fängvården får styrelsen till en början — under hänvisning till närslutna, av tillförordnade byrådirektören å styrelsens arbetskontor avgivna promemoria — meddela nedanstående utdrag ur gällande bestämmelser rörande fångars arbetsplikt, arbetspremier, arbetsval m. m.

Den, som undergår straffarbete (strafffånge), skall hållas till arbete, som av vederbörande fängvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, och bör vid valet av arbete hänsyn tagas till hans håg och fallenhet. (Lag den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, § 2.)

Då fånge undergår antingen omedelbart för brott ålagt fängelse (fängelsefånge) eller därmed förenat fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, är han pliktig sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår fången straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete och äger han, där arbetet medför inkomst, behålla denna för egen räkning. Begagnar fången sig icke av nämnda rätt eller undergår han straff i gemensamhet, skall av vederbörande fängvårdsmyndighet arbete tilldelas honom. (Lag angående verkställighet av straff, § 3.) Skall någon undergå fängelse, vartill ådömda böter förvandlats (bötesfånge) och varder förvandlingsstraffet icke sammanlagt med annat fängelse, vare fången skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fängvårdsmyndighet för honom bestämmes. (Lag angående verkställighet av straff, § 11.)

Häktad person må icke tvingas till arbete. (Prom. lagen till strafflagen 19 kap. 26 §.)

Så snart straffarbete eller på längre tid än två månader omedelbart ådömt fängelse förekommer till verkställighet i fråga om fänge, som är kunnig i eller har lust och fallenhet att uppläras i något yrke, som inom fängsvården bedrives, skall till fängsvårdsstyrelsens arbetskontor ofördröjligen insändas rapporter. Från kronohäkterna böra dylika rapporter avgivas beträffande alla sådana dömda, som icke äro till arbete alldeles oförmögna. (§ 245 i fängsvårdsstyrelsens arbetsordning för fängsvårdsstaten.)

Fänge skall, i den mån strafftidens längd och hans egen förmåga det medger, ej mindre beredas tillfälle att genom lämplig arbetsfördelning öva de olika yrkesdetaljer, som vid fängelset kunna erbjudas, än ock genom vederbörande arbetsledare, så vitt möjligt, lämnas någon undervisning om yrket i dess helhet, sådant det av fria arbetare vanligen inhämtas (§ 246 i Arbetsordningen).

Den, som förvaras i vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller är intagen i interneringsanstalt för återfallsförbrytare, skall sysselsättas med arbete, som, i den mån så lämpligen kan ske, bör innefatta övning i sådan färdighet, varigenom utsikterna underlättas för honom att, om han utskrivs, kunna försörja sig (lag den 22 april 1927 om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt av internering av återfallsförbrytare, § 1).

Arbetspremier eller däremot svarande flitpenningar utgå till samtliga arbetande fångar med undantag av bötesfångar. Enligt Kungl. Maj:ts reglemente den 27 november 1925 angående arbetspremier vid fängsvårdsanstalterna må premie icke överstiga 40 öre för hel arbetsdag räknat, därest icke fänge användes såsom arbetsförman eller i arbetet ådagalagt synnerlig flit och skicklighet, i vilka fall premie må kunna tilldelas honom med högst 80 öre för hel arbetsdag.

Viss andel av inkomsten av den förvarades eller internerades arbete skall tillgodoföras honom, och må dessutom arbetspremie kunna tilldelas honom för flit och ordentlighet i förening med gott uppförande (lag den 22 april 1927 om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt av internering av återfallsförbrytare, § 2).

Genom kungl. brev den 15 mars 1929 har Kungl. Maj:t, efter framställning av fängsvårdsstyrelsen, rörande arbetspremier medgivit, att styrelsen i de fall, styrelsen så prövar lämpligt, försöksvis må bestämma beräkningsgrunden för premie till fänge för utfört arbete utan iakttagande av begränsningen av premies belopp till högst 80 öre för hel arbetsdag räknat.

För underlättande av yrkeskunniga fångars sysselsättande för statsförvaltningarnas räkning skola dylika fångar med längre strafftid sammanföras vid vissa fängsvårdsanstalter, vid vilka särskilda anordningar vidtagits för deras sysselsättande (§ 247 arbetsordningen).

I överensstämmelse med sistberörda bestämmelse äro en del mera betydande yrken representerade vid vissa fängelser. Sålunda bedrivas: vid centralfängelset å Långholmen skrädderi, skomakeri, sadelmakeri, snickeri, smide, plåtslageri, bokbinderi och boktryckeri; vid centralfängelset i Malmö skrädderi och snickeri; vid centralfängelset å Härlanda skrädderi och snickeri; vid centralfängelset i Härnösand skomakeri och snickeri; vid centralfängelset i Växjö (för kvinnor) sömnad av olika slag samt trädgårdsarbete; vid ungdomsfängelset i Uppsala snickeri och trädgårdsarbete; vid straffängelset i Gävle — jämväl detta avsett för yngre förbrytare — skrädderi och snickeri; vid straffängelset i Linköping snickeri; vid straffängelset i Kristianstad skomakeri; vid straffängelserna i Vänersborg och Örebro sadelmakeri; vid straffängelset i Falun borstbinderi. Vid straffängelset i Västerås planeras kuverttillverkning

m. m. och andra pappersarbeten. Centralfängelset i Mariestad är jordbruksfängelse; och vid fångkolonien å Singeshult sysselsättas fångarna med utdikning av myrmark, jordbruksarbete samt skogsplantering. Två straffängelser (i Karlstad och Jönköping) samt ett kronohäkte (i Västervik) hava måst apteras såsom vårdanstalter tills vidare för vissa straffrifyklarade personer. Dessa straffrifyklarade (f. n. omkring 130 till antalet) kunna i regel ej utföra något produktivt arbete. De vid förvaringsanstalten i Norrköping förvarade förminskat tillräkneliga förbrytare torde i fråga om arbetsprestation närmast kunna jämföras med de straffrifyklarade. Vid straffängelserna i Kalmar och Karlskrona, vilka på senare tid huvudsakligen använts — förutom för förvaring av fångar med korta strafftider från vederbörande län — såsom reservfängelser, utföras tills vidare arbeten, som fordra endast obetydlig yrkesskicklighet såsom lagningsarbeten av olika slag. Å de för fångförvar använda kronohäktena kan givetvis i regel egentligt yrkesarbete förekomma endast i ganska ringa omfattning. Fångarna avtjäna ju här i allmänhet mycket kortvariga straff och utslutande cellstraff. Man måste sålunda för dessa anstalters vidkommande nöja sig med småarbeten av olika slag, vilka ej kunna lämna samma utbyte som egentligt yrkesarbete.

Genom den inom fångvården tillämpade uppdelningen av fångarna efter så väl ålder som yrken, samt genom den redan vidtagna utvidgningen av verkstadsrörelsen och anskaffandet av moderna maskiner av olika slag har enligt styrelsens förmenande fångvårdens arbetsdrift allt mera erhållit den uppfostrande och för det allmänna gagnande karaktär, varom motionären talar. De gynn-samma erfarenheter från de på senare tid enbart för unga förbrytare anordnade fängelserna jämte de ökade inkomsterna av fångvårdens verkstadsdrift för senaste redogörelseår giva bekräftelse härå. Det är styrelsens avsikt att genom upptagande av ytterligare en del yrken och genom vidgad användning i fängelserna av maskindrift samt möjligen genom efter hand ökad tillämpning av ackordsystem fortgå på den redan inslagna vägen. Härigenom skulle fångvårdens arbetsdrift komma att ytterligare utvecklas och ökade inkomster kunna påräknas.

Med hänsyn till de av motionären (nederst å sid. 1) uppdragna huvudlinjerna för en rationalisering av arbetsdriften i våra »interneringsanstalter» vill styrelsen framhålla, hurusom en av de viktigare faktorerna härutinnan måste ligga i åstadkommandet av en sådan arbetstakt, som är ägnad att giva arbetet ett gott utbyte och som gör fångarna skickade att efter frigivningen i möjligaste mån taga upp kampen för tillvaron. En sådan god arbetstakt torde i ej ringa mån befrämmas genom användande i ganska stor utsträckning av maskiner.

Vad beträffar motionärens förslag rörande »de statliga förbättringsanstalternas samgående under en gemensam överstyrelse» vill styrelsen här endast erinra därom, att statens tvångsarbetsanstalter intill utgången av år 1920 voro förlagda under fångvårdsstyrelsen, samt att fångvårdsstyrelsen på sin tid avstyrkte ett upphävande av denna anordning.

I fråga om hjälpverksamheten för asociala personer, frigivna m. fl. anser motionären, att densamma lider av brist på samarbete samt av svaghet i själva gärningen; och föreslår motionären, att i varje län skulle inrättas en centralbyrå, vilken genom oavlönade ombud hade att utföra förundersökningar i brottmål, övervakningar m. m. samt uttalar önskvärdheten av att en effektiv och på en hand samlad inspektion av bland annat skyddsvården med dess hjälpverksamhet komme till stånd.

Vad först beträffar förslaget, att de s. k. centralbyråernas ombud skulle utföra förundersökningar i brottmål samt övervakning över villkorligt dömda och

tillsyn över villkorligt frigivna, torde böra erinras dels därom, att övervakare över villkorligt dömda samt förundersökare och tillsyningsmän utses för varje särskilt fall av respektive domstol och länsstyrelse, dels därom, att av Kungl. Maj:t fastställd ersättning utgår för så väl förundersöknings- som för övervakningsarbetet.

Vad angår förslaget i övrigt rörande hjälpverksamheten vill styrelsen framhålla, att det sedan år 1925 arbetande och med statsanslag understödda Svenska skyddsförbundet jämlikt förbundets stadgar har att särskilt verka för åstadkommande av intimt samarbete mellan hjälporganisationerna, att vidare de till förbundet anslutna olika länsföreningarna sedan mera än ett år tillbaka hålla på att anskaffa ombud i skilda trakter av respektive verksamhetsområden, att slutligen de olika föreningarna ledas av särskilda lokalstyrelser samt att fångvårdsstyrelsen äger inspektera föreningarnas verksamhet.

Stockholm den 22 mars 1929.

GUSTAF MASRELIEZ.

K. Wallén.

V. P. M.

i anledning av en inom riksdagen väckt motion angående omläggning av fängelsers och andra interneringsanstalters arbetsdrift och ledning m. m.

I den föreliggande motionen har jämförelse gjorts mellan arbetsdriften vid danska fängelser och vid fängelser i Sverige. En dylik jämförelse kan tyckas ligga nära till hands, men förhållandena äro i själva verket i de båda länderna så vitt skilda, att en rättvis jämförelse blir ytterst svår att göra. Till belysande härav må framhållas följande.

1:o) I de danska statsanstalterna förvaras uteslutande fångar dömda till straffarbete. Denna straffform förekommer i Danmark icke för kortare tid än 8 månader. Alla övriga fångar, d. v. s. fängelsefångar, bötesfångar, rannsaktionsfångar, till tvångsarbete dömda m. fl., förvaras i arresthusen och tvångsarbetsanstalterna. Dessa anstalter ägas av kommunerna och drivas uteslutande för dessas räkning. Enligt den senaste tillgängliga statistiken (för tiden $\frac{1}{4}$ 1926— $\frac{31}{3}$ 1927) utgjorde det genomsnittliga fångantalet per dag för sagda tid i de statliga straffanstalterna 1,258 st. och i arresthusen och tvångsarbetsanstalterna 1,190 st. Å de danska straffängelserna förvaras alltså föga mer än hälften av det totala antalet fångar, under det att i Sverige vården av samtliga åligger staten (i de svenska anstalterna mottagas ju fångar av alla kategorier och med strafftider ned till några få dagar). En tid av 8 månader, vilket, som ovan sagts, är minimitiden för straffångar i Danmark, är emellertid tillräckligt lång, för att fången härunder skall kunna läras upp i och även vinna en icke föraktlig färdighet i ett arbete. Fångarbetskraften kan under sådana förhållanden utnyttjas på ett med hänsyn till det ekonomiska resultatet vida gynnsammare sätt än i Sverige, där utbytet starkt influeras av det stora antalet korttidsfångar. Dessa förvaras hos oss i stor utsträckning i kronohäktena, där organiserad arbetsdrift i egentlig mening lika litet kan förekomma som i Danmark vid arresthusen. Det säger sig därför självt, att utbytet av arbetsdriften alltid måste bli mycket olika i två länder, där klientelet är så olika sammansatt som fallet är i Danmark och Sverige.

2:o) Antalet statliga straffanstalter i Danmark utgör 4 (3 för män och 1 för kvinnor), under det att i Sverige finnas 35 anstalter (6 centralfängelser, 12 straffängelser och 17 kronohäkten). De danska statsanstalterna äro dessutom samtliga av ungefär samma storleksgrad, medan storleken på de svenska fängvårdsanstalterna växlar från anstalter med 700 platser ned till anstalter med 8 platser. Administrerandet av arbetsdriften måste under sådana förhållanden bli både dyrare och besvärligare i Sverige än i Danmark.

3:o) I motionen har omnämnts att arbetsdriften vid Nyborgs straffanstalt under budgetåret 1924/1925 givit en genomsnittsinkomst av kronor 6:93.8 per fänge och dag. Medelutbytet per fångarbetsdag vid samtliga straffanstalter i Danmark uppgick enligt den senaste statistiken (1926—1927) till 5 kronor 60.7 öre. Dessa imponerande siffror måste emellertid för att kunna användas vid en jämförelse med förhållandena i Sverige underkastas en justerande granskning. Förhållandet är nämligen det, att enligt i Danmark tillämpade grunder priset för å straffanstalterna utförda tillverkningar bestämmes på sådant sätt, att till beloppet för råmaterialier och arbetsomkostnader m. m. läggas 50 % av »arbetsvärdet», under det att återstående 50 % av arbetsvärdet gottskrivas de köpande statsinstitutionerna såsom andel i arbetsutbytet. Denna senare del, »rabatt», som aldrig inflyter i straffanstalternas kassor, upptages likaväl i statistiken såsom betalning för utfört arbete. Det i den statistiska översikten förekommande uttrycket »Nettoutbytte pr. Fangearbejdsdag» är sålunda ej fullt riktigt enligt vår uppfattning om nettoutbyte. Förhållandet är omnämnt i den danska statistiken, ehuru på ett sådant sätt, att det lätt undgår uppmärksamheten. Nu söker fångvården i Danmark — liksom givetvis även på andra håll — att för sina tillverkningar utfå bästa möjliga ersättning och håller sig i sådant syfte så nära under marknadspriset, som förhållandena medgiva. Den i form av rabatt åt statsförvaltningarna gottskrivna betalningen representerar därför intet verkligt utbyte av fångarbetskraften, eftersom den till stor del ligger över den prisnivå, som varit möjlig att uppnå för fångvårdens tillverkningar, om samma grund för prissättningen tillämpats som i Sverige, d. v. s. om priset bestämts med hänsyn till marknadspriset och någon rabatt icke beviljats. Därest hänsyn toges till nu nämnda omständighet, skulle nettoutbytet per fångarbetsdag i stället för 5 kronor 60.7 öre bli 3 kronor 27 öre. Om icke till samma resultat så i alla fall till ett avsevärt bättre än för närvarande skulle även vi komma, om vi kunde inskränka oss till att driva enbart de inkomstbringande arbetena, vilket skulle vara möjligt, om såsom i Danmark fångarnas strafftider icke understeg 8 månader. Om å andra sidan dansk fångvård hade att sysselsätta även korttidsfångar, d. v. s. fångarna i arresthusen, bleve givetvis medelutbytet betydligt lägre. För arbetsdriften vid arresthusen saknas emellertid uppgifter, som skulle möjliggöra en sådan jämförelse.

Vid de svenska fängelserna sysselsätts fångarna *dels* i den egentliga arbetsdriften, som uppdelas i följande huvudgrenar: verkstadsdriften för fångvården, jordbruksdriften för fångvården, verkstadsdriften för andra statsförvaltningar och verkstadsdriften för enskilda, *dels ock* med handräkningsarbete. Totala antalet underhållsdagar vid fängelserna har under år 1927 uppgått till 705,086 och antalet utgjorda dagsverken till 535,242 (75.9 %). Antalet av de på grund av bristande arbetsförmåga eller sjukdom, sön- och helgdagar eller av andra orsaker hindrade dagsverken har utgjort 169,844 st. (24.1 %). Av de utgjorda dagsverkena ha 397,915 (74 %) medfört inkomst för fångvården, under det att återstoden, 137,327 st. (26 %) hänföra sig till för fångvårdsanstalternas räkning utförda handräknings- m. fl. arbeten, vilka arbeten icke lämnat något

i räkenskaperna redovisat utbyte. De med inkomst utgjorda dagsverken fördela sig på arbeten, utförda för andra statsförvaltningar med 52.3 %, på arbeten utförda för enskilda arbetsgivare med 36.2 % och på arbeten, utförda för fångvårdens egen räkning med 11.5 %. Medeltalet fångar för dag utgjorde under året 1,932 st. Härav voro 670 st. sysselsatta i verkstadsdriften för andra statsförvaltningar, 465 st. i verkstadsdriften för enskilda, 146 st. i fångvårdens arbetsdrift och 442 st. med handräkningsarbeten, varjämte 209 st. på grund av bristande arbetsförmåga, sjukdom eller av andra orsaker icke kunnat sysselsättas. Närmare uppgifter rörande utgjorda dagsverkens fördelning på olika arbeten m. m. innehållas i bifogade tabell.

I nedanstående tablå meddelas en översikt över verkstadsdriftens ekonomiska omfattning under budgetåret 1927—1928.

	Verkstadsdriften för fångvården		Verkstadsdriften för andra statsförvaltningar		Verkstadsdriften för enskilda		Totalsumma	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
<i>Debet.</i>								
Ingående balans:								
Värdet av inläggande materialier samt hel- och halvfabrikat . . .	29,557	90	461,586	21	1,470	58	492,614	69
Omkostnader:								
Inköpta materialier	41,188	59	586,153	87	5,446	12	632,788	58
» verktyg m. m.	1,760	14	42,623	23	913	95	45,297	32
Arbetspremier	14,620	65	72,217	27	24,257	02	111,094	94
Arbetsinkomst under budgetåret . . .	30,011	83	240,475	58	43,745	99	314,233	40
Summa	117,139	11	1,403,056	16	75,833	66	1,596,028	93
<i>Kredit.</i>								
För utförda arbeten m. m.	102,563	37	989,460	77	74,870	83	1,166,894	97
Utgående balans:								
Värdet av inläggande materialier samt hel- och halvfabrikat . . .	14,575	74	413,595	39	962	83	429,133	96
Summa	117,139	11	1,403,056	16	75,833	66	1,596,028	93

Som av tablå framgår, har nettoinkomsten av verkstadsdriften under budgetåret uppgått till 314,233 kronor 40 öre. Under budgetåret 1926—1927 utgjorde nettoinkomsten 260,702 kronor 74 öre, vadan alltså för det sistförflutna budgetåret en ökning av 53,530 kronor 66 öre (21 %) föreligger. Inkomsten per fånge och dag har uppgått till 79 öre mot 70 öre under närmast föregående räkenskapsår. På de arbeten, som utgjorts för statsförvaltningens räkning, har inkomsten utgjort 1 krona 16 öre per dag. Fördelad med hänsyn till de olika yrkena, uppgick nettoinkomsten av arbetena för statsinstitutionerna till följande belopp per fånge och dag.

i skrädderi	kr. 1: 09
» skomakeri	» 0: 86
» snickeri	» 1: 09
» sadelmakeri	» 1: 72

i bokbinderi	kr. 0: 64
» borstbinderi	» 2: 70
» diverse arbeten	» 0: 68

Högsta nettotinkomsten per fånge och dag har varit:

i skrädderi	kr. 1: 60
» skomakeri	» 1: 29
» snickeri	» 3: 38
» sadelmakeri	» 1: 76
» diverse arbeten	» 3: 03

Arbetspremier utgå till samtliga fångar med undantag av bötesfångar. Enligt Kungl. Maj:ts reglemente den 27 november 1925 skola arbetspremier utgå i mån av visad flit och arbetsskicklighet, i överensstämmelse med de närmare grunder fångvårdsstyrelsen äger bestämma, dock under iakttagande av att premie icke må överstiga 40 öre för hel arbetsdag räknat, därest icke fången användes såsom arbetsförman eller i arbetet ådagalägger synnerlig flit och skicklighet, i vilka fall premie må kunna tilldelas honom med högst 80 öre för hel arbetsdag. Arbetspremierna hava vanligen bestämts till visst belopp för dag. I vissa fall har det dock för uppdrivande av fångarnas flit och skicklighet visat sig lämpligt att beräkna arbetspremien i direkt förhållande till kvantiteten av det utförda arbetet. Härvid har dock på grund av berörda reglementsbestämmelse fångens premieinkomst måst begränsas till i varje fall högst 80 öre för hel arbetsdag räknat. På framställning av fångvårdsstyrelsen har emellertid Kungl. Maj:t numera medgivit, att fångvårdsstyrelsen må i de fall, styrelsen så prövar lämpligt, försöksvis bestämma beräkningsgrunden för premie till fånge för utfört arbete utan iakttagande av den i 2 § av arbetspremiereglementet stadgade begränsningen av premies belopp till högst 80 öre för hel arbetsdag räknat.

Stockholm den 25 mars 1929.

SVEN BLOM.

e. byrådirektör å Fångvårdsstyrelsens arbetskontor.

Sammandrag av arbetsrapporterna från rikets fängvårdsanstalter för år 1927.

	Män	Kvinnor	Summa	%
Utgjorda dagsverken:				
Skrädderi- och sömnadsarbeten	64,496	13,944	78,440	14.64
Skomakeriarbeten	48,833	—	48,833	9.12
Snickeri-, diverse metallarbeten och målning . .	56,706	—	56,706	10.58
Sadelmakeriarbeten	22,264	—	22,264	4.16
Bokbinderiarbeten	6,185	58	6,243	1.17
Boktryckeriarbeten	1,128	—	1,128	0.25
Säck sömnadsarbeten	28,990	128	29,118	5.44
Borstbinderiarbeten	5,067	—	5,067	0.95
Stickning av strumpor m. m.	2,863	2,719	5,582	1.04
Nät- och notbindning	20,457	—	20,457	3.82
Drev-, tagel och krollsplintredning	31,257	114	31,371	5.86
Fjäder- och dunspritning	606	—	606	0.11
Rensning av säd och bönor m. m.	18,791	125	18,916	3.53
Matttillverkning, trasklippning m. m.	955	72	1,027	0.19
Förfärdigande av tändstickslådor, limning av papperspåsar, kuverter m. m.	14,453	101	14,554	2.72
Trädgårds- och jordbruksarbeten	29,426	420	29,846	5.58
Diverse arbeten	27,137	620	27,757	5.19
Handräckningar m. fl. arbeten för fängvårdsanstalternas räkning	129,138	8,189	137,327	25.65
Säger	508,752	26,490	535,242	100.00
Hindrade dagsverken:				
Av brist på arbete	17	—	17	
Av bristande arbetsförmåga eller sjukdom . . .	33,608	3,014	36,622	
Sön- och helgdagar	99,361	5,581	104,942	
Av andra orsaker	26,953	1,310	28,263	
Säger	159,939	9,905	169,844	
Underhållsdagar	668,691	36,395	705,086	
Medeltalet fångar för dag	1,932			

Bilaga 2.

Stockholm den 6 april 1929.

Till Riksdagens Andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom beslut den 22 februari 1929 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott senast den 6 april 1929 avgiva yttrande angående en i kammaren väckt motion (nr 95) i fråga om omläggning av fängelsers och andra interneringsanstalters arbetsdrift och ledning m. m. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Av det anstaltsväsen och den vårdverksamhet, som beröres i motionen, faller inom styrelsens ämbetsområde allenast den organiserade alkoholistvården med sitt system av allmänna och enskilda, med statsunderstöd drivna alkoholistanstalter, över vilken styrelsen är uppsiktsmyndighet.

I någon mån har styrelsen haft att uppmärksamma jämväl lösdrivarevården. Sålunda har styrelsen till följd av remisser avgivit utlåtanden dels den 31 mars 1924 över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om lösdrivares behandling m. m. (Soc. Medd. nr 5/1924, sid. 367) och dels den 3 november 1926 över ett av revisionssekreteraren R. von Koch såsom tillkallad sakkunnig inom socialdepartementet avgivet betänkande med förslag till lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga m. m. (Soc. Medd. nr 12/1926, sid. 984). Till det förra utlåtandet funnos fogade dels en av professorn O. Kinberg författad social-medicinsk studie »Om s. k. lösdrivare och deras behandling» och dels en inom styrelsen verkställd undersökning rörande manliga tvångsarbetare i Sverige år 1923 (Soc. Medd. nr 5/1924, sid. 377). En liknande undersökning rörande kvinnliga lösdrivare i Sverige åren 1916—1924 har senare av styrelsen utförts och publicerats (Soc. Medd. nr 2/1925, sid. 103 och nr 3/1925, sid. 163). Härjämte må nämnas, att våra båda tvångsarbetsanstalter, för män å Svartsjö och för kvinnor i Landskrona, vilka lyda under särskilda styrelser, jämlikt Svartsjöstadgan av den 23 december 1920 (S. F. nr 945/1920, vilken genom kungörelse den 31 mars 1922 nr 153 ändrades till »Stadga för statens tvångsarbetsanstalter och i samband med dem anordnade alkoholistanstalter») tillika utgöra alkoholistanstalter för vissa särskilt kvalificerade manliga, resp. kvinnliga alkoholist.

Däremot har icke givits anledning för styrelsen att i sin ämbetsbefattning ägna vårt fångvårdsväsen närmare uppmärksamhet. Överväganden hava dock inom styrelsen ägnats frågan om arbetsförmedling åt frigivna fångar, vilken ingår såsom ett led i den större frågan om arbetsförmedling för den s. k. partiella arbetskraften, varom styrelsen erhållit uppdrag att verkställa utredning. Erinras må, att vid en inom styrelsen år 1919 avhållen arbetsförmedlingskonferens uttalades, att arbetsförmedlingen beträffande den moraliska defekta arbetskraften hade en synnerligen ömtålig och ansvarsfull uppgift, vid vars fullgörande det gällde att uppsöka sådana arbetsgivare, som kunde väntas visa förståelse för individer av hithörande slag. Samarbete med skyddsvärnet rekommenderades i detta avseende. (Soc. Medd. nr 2/1920, sid. 112).

Med anledning av den i motionen framförda tanken på en ekonomiskt mera rationell anordning av det å interneringsanstalterna bedrivna arbetet, i syfte att

genom avkastningen av de intagnas arbete uppnå ej mindre en begränsning av det allmännas utgifter för anstaltsvården än även en bättre arbetsförtjänst för de intagna, får styrelsen meddela följande upplysningar, avseende förhållandena vid de under dess uppsikt stående anstalterna. Till en början må erinras om syftet med den vid alkoholistanstalterna meddelade vården, nämligen att de intagna »skola genom arbete och moralisk påverkan sättas i stånd att återgå till ett nyktert och ordentligt liv». Jordbruksarbete och trädgårdsskötsel samt kreatursskötsel erbjuda de för ifrågavarande klientel lämpligaste arbetsobjekten, då det omväxlande och friska utarbetet befunnits mest ändamålsenligt för de intagnas återställande till krafter och sinnesjämvikt. Vid sidan av de speciella vårdsynpunkterna tala emellertid även ekonomiska skäl för arbetets inriktande vid alkoholistanstalterna företrädesvis på jordbruksdrift. Anstalterna hava — av orsaker, som sammanhånga med deras i regel öppna karaktär — i allmänhet förlagts till mera avskilda orter. Då därav följa vissa svårigheter att vinna marknad och avsättning för å anstalterna förfärdigade industriella eller hantverksprodukter, har driftsarbetet syntts främst böra inriktas på tillgodoseende av anstalternas egna behov. Samtliga alkoholistanstalter — med undantag av den vid Lerjeholm — hava väsentligen inriktat sig på jordbruksdrift, vilken i stort sett torde hava lämnat visst, mindre överskott. Enligt sista tillgängliga uppgifter, avseende räkenskapsåret 1926—1927, lämnade Venn-garnsanstaltens jordegendom ett driftsöverskott å kronor 15,562.

På grund av bland annat de minskade arbetstillfällena inom jordbruket under vintern har det befunnits angeläget att vid alkoholistanstalterna tillgång beredes till yrkesarbete av olika slag. I väsentlig mån har även yrkesarbetet inriktats på tillfredsställande av anstalternas eget behov — främst erforderligt byggnads- och reparationsarbete, förfärdigande och reparation av kläder och skodon m. m. I någon mån har man sökt inrikta sig också på annat yrkesarbete. Vid statens vårdanstalt å Venn-garn för alkoholister finnas sålunda skomakeri-, snickeri-, bokbinderi-, måleri- och plåtslageriverkstäder samt smedja och mekanisk verkstad. Genom arbeten av ifrågavarande slag har man sökt bereda de intagna möjlighet att vidmakthålla redan förvärvad yrkesskicklighet eller förvärva färdighet inom ny yrkesgren.

Ett mera avsevärt ekonomiskt utbyte av sådant yrkesarbete synes, med hänsyn till anstaltsklientelet's skiftande antal och sammansättning, knappast kunna erhållas. En specialisering å de särskilda anstalterna på viss produktion såsom en fortlöpande verksamhet synes kräva investering av sannolikt betydande kapital. Vidare skulle en uppdelning av klientelet på de olika anstalterna efter yrkessynpunkt icke låta sig förena med den hittills fullföljda strävan efter en sådan differentiering av anstaltsväsendet, varigenom de kriminella och i övrigt svårbehandlade klienterna kunna å särskilda anstalter omhändertagas, skilda från de mera godartade fallen. I detta sammanhang må erinras, att möjligheten av ett enligt enahanda grunder differentierat anstaltsväsen gjort sig under senare tid kraftigt gällande jämväl beträffande lösdrivarvården. Framhållas må också angelägenheten av att hos de intagna icke gives minsta anledning till misstanke, att deras användbarhet å anstalten kan inverka på avgörande av frågor om deras internering eller villkorliga frigivning (försökspermission).

Vid alkoholistanstalterna tilldelas de intagna flitpengar i mån av deras prestationer i arbetet. De belopp, varmed sådana flitpengar utgå, uppgå i regel till 0:25—1:25 kr. per dag. Följande ur årsberättelsen för Lerjeholmsanstalten återgivna sammanställning utvisar antalet dagsverken och flitpenningbelopp år 1927 vid nämnda anstalt:

Handelsträdgården	2,424 dagar à cirka	0: 86 kr.	2,098: 39 kr.
Prydnadsträdgården	522 » » »	0: 85 »	443: 35 »
Värme	538 » » »	0: 94 »	504: 80 »
Fastigheten	514 » » »	0: 98 »	505: 60 »
Hushållet	452 » » »	0: 87 »	391: 55 »
Renhållning	460 » » »	0: 95 »	437: 05 »
Verkstäderna	318 » » »	0: 86 »	272: 30 »
Vedgården	237 » » »	0: 88 »	209: 25 »
Summa 5,465 » » »		0: 89 »	4,862: 29 »

Såsom ovan framhållits, sysselsättas de å alkoholistanstalterna intagna i övervägande utsträckning i jordbruksarbete eller med trädgårdsskötsel. Inom dessa arbetsområden torde möjlighet att anordna arbete på ackord endast i ringa grad vara förhanden. Lika med motionären anser styrelsen det önskvärt, om möjlighet kunde föreligga för de intagna att erhålla en bättre arbetsförtjänst under interneringstiden. Då, såsom av det ovan anförda torde framgå, någon avsevärdare ökning av utbytet av det å alkoholistanstalterna bedrivna arbetet knappast kan förväntas, skulle emellertid en ökning av de intagnas arbetsförtjänster medföra stegrade utgifter för anstalterna. Beredandet av möjlighet till ökade arbetsförtjänster torde därför väsentligen vara en kostnadsfråga för det allmänna. I förevarande sammanhang må påpekas, att alkoholisklientelet i stor utsträckning utgöres av individer, som ligga fattigvården eller anförvanter till last. För dessa sista nämnda framstår vederbörandes internering därför ofta nog såsom en ekonomisk lättnad.

Beträffande den i motionen framförda frågan om anordnande av särskilda länsbyråer för asociala individers stödjande och hjälpande må anföras följande. Alkoholistanstalternas ledningar upprätthålla i regel förbindelser med arbetsförmedlingar och olika hjälporganisationer samt söka med utnyttjande av dylika förbindelser åstadkomma, att utskrivna alkoholister placeras i lämpliga arbetsanställningar. I sådant avseende hava även nykterhetsnämnderna i stor utsträckning utfört ett gagnande arbete liksom också för de utskrivnas stödjande och upprätthållande i övrigt.

Att den nuvarande organisationen, såväl den lokala som den centrala, för den sociala vård- och hjälpverksamheten företer vissa bristfälligheter, föranledande risker för bristande samarbete, är sedan länge föremål för uppmärksamhet och övervägande. Erinras må i detta sammanhang, att styrelsen i ovan åberopade utlåtande den 31 mars 1924 rörande lösdrivarvården ifrågasatt samordnandet av anstaltsvården för lösdrivarna, alkoholisterna och arbetshemmens vårdtagare, varigenom man skulle förfoga över ett komplex av vårdanstalter, som rationellt utnyttjade skulle bereda möjlighet till en långt driven differentiering av vården. I yttrande den 18 mars 1924 (Soc. Medd. nr 4/1924, sid. 250) över förslag till lag om den offentliga barnvården m. m. framfördes tanken att — för tillgodoseende av enhetlighet i den sociala kommunalförvaltningen och undvikande av nyorganisationer för omhändertagande av nya sociala uppgifter — sammanslå de kommunala nämnderna med sociala funktioner till en enda, där de olika slagen av uppgifter t. ex. rörande resp. fattig-, alkoholist- och lösdrivarvården, kunde få sina särskilda målsmän genom att för varje slag av uppgifter inom nämnden utsåges en särskild föredragande. Till frågan om den centrala organisationen för ärenden rörande omhändertagande av mindervärdiga individer har styrelsen vid ett flertal tillfällen haft anledning taga ställning. Erinras må särskilt om styrelsens utlåtanden den 9 april 1918 (Soc.

Medd. nr 4/1918, sid. 497) rörande tvångsarbetsanstalternas avskiljande från fångvården samt den 14 maj 1925 (Soc. Medd. nr 6/1925, sid. 436) angående socialförsäkringens organisation.

För närvarande är såväl lagen om behandling av alkoholister som lösdrivarlagen föremål för omarbetning. Frågan om ökad planmässighet samt större översikt och reda inom sjukvård och annan social vård- och hjälpverksamhet samt inom socialförsäkringen läser vara föremål för vissa överväganden inom pensionsförsäkringskommittén. Omfattande utredningsarbeten pågå sålunda rörande den ur såväl vård- som ekonomiska synpunkter rationella anordningen av det allmännas centrala och lokala vård- och hjälpverksamhet på flertalet av de i motionen avhandlade områdena.

GUNNAR HUSS.

Carl Chr. Schmidt.

Bilaga 3.

Till Riksdagens Andra kammarens andra tillfälliga utskott.

I skrivelse den 15 februari 1929 till Svenska skyddsförbundet har andra kammarens andra tillfälliga utskott anhållit, att förbundet i anledning av en utav herr Bengtsson i Norup väckt motion angående omläggning av fängelsers och andra interneringsanstalters arbetsdrift och ledning m. m. måtte lämna de upplysningar, som för motionens vidare utredning och beredning inom utskottet befunnes nödiga, ävensom de övriga upplysningar, som förbundet ansåge erforderliga för ett allsidigt belysande av motionen.

Med anledning härav får styrelsen för Svenska skyddsförbundet, som in-skränker sig till yttrande beträffande allenast den del av motionen, som berör hjälpverksamheten för asociala personer, frigivna m. fl., härmed anföra följande.

I samband med det i vårt land på 1820-talet uppvaknande levande intresset för fångvårdsreformer framträdde kravet på ordnad hjälpverksamhet för de från fångvårdsanstalterna frigivna. Den första sammanslutningen med ovan angivet syfte är Kristianstads läns fångvårdssällskap, stiftat år 1848. Sedermera hava efter hand under namn av fångvårdsföreningar eller skyddsföreningar i de olika länen bildats sammanslutningar med uppgift att underlätta återgången från brottets bana till samhällsnyttig verksamhet för frigivna fångar, vilka tillhörde respektive län.

I allmänhet är i dessa länsföreningar landshövdingen ordförande, och vissa andra av länsstyrelsens tjänstemän äro styrelsemedlemmar i föreningen, var-jämte direktörer och pastorer vid respektive fängelser äro självskrivna medlemmar av styrelsen.

År 1879 bildades Centralföreningen till stöd för frigivna. Dess ändamål är enligt föreningens stadgar dels att genom förbindelse med lokala skyddsföreningar samverka med och understödja dessa i deras verksamhet till frigivnas bästa, dels att även omedelbart, för att därigenom söka förekomma återfall i brott, bringa moraliskt stöd och materiell hjälp åt från fängelset frigivna. Medel för föreningens hjälpverksamhet erhålles huvudsakligen av den s. k.

besparingskassan, uppkommen därigenom att av fångar intjänta premiemedel blivit förverkade genom deras återfall i brott kort tid efter frigivningen.

Under hjälpverksamhetens utveckling kom man allt mera till insikt om det olämpliga i den till en början gängse anordningen, enligt vilken länsföreningen ägde bistå allenast frigivna fångar och därtill endast sådana, som tillhörde det egna länet. Det efter hand allt starkare framträdande kravet på en i största möjliga mån förebyggande verksamhet jämte förekomsten av flera andra med de frigivna fångarna närbesläktade kategorier hjälpbehövande för- anledde bildandet år 1910 av föreningen Skyddsvärnet med uppgift att verka för främjandet av det allmänna och enskilda räddningsarbetet bland frigivna fångar, villkorligt dömda, lösdrivare, alkoholister, prostituerade och i liknande avseende hjälpbehövande. Föreningen Skyddsvärnet upptog sålunda i olikhet med de tidigare bildade fångvårds- eller skyddsföreningarna räddningsverk- samhet bland alla de grupper, där fara föreläge att brott eller lastbarhet kunde förekomma. Föreningen ifråga upprättade sedan efter hand filialer i Malmö, Göteborg, Gävle, Umeå, Vänersborg och Falun. De sålunda bildade skydds- värnsföreningarna upptogo alla i stort sett samma vidgade arbetsuppgifter. Olikheten i arbetsprogram mellan å ena sidan de äldre fångvårdsföreningarna och å andra sidan skyddsvärnsföreningarna tillika med brist på enhetlighet i verksamheten förde efter hand fram tanken på åstadkommandet av en sam- organisation av de för gemensamma syften arbetande föreningarna.

I statsverkspropositionen till 1924 års riksdag har departementschefen, statsrådet Ekeberg, rörande utgifterna för andra huvudtiteln bland annat fram- fört denna samorganisationstanke. Med avseende härå anför departements- chefen följande: »Önskvärt synes mig vara, att med avseende å dessa föreningar vinnes en större överensstämmelse i arbetsprinciper och i behandling av det ofta likartade klientelet. Det lämpligaste och mest verksamma sättet för vin- nande i erforderlig utsträckning av ett samarbete, sådant som det ifrågasatta, synes mig vara åstadkommandet av en sammanslutning i en eller annan form av de olika skyddsföreningarna. Att nu söka skissera den plan, efter vilken en dylik sammanslutning bör komma till stånd, synes mig varken erforderligt eller lämpligt. Här må endast framhållas, att man bör söka utfinna en orga- nisation, som, på samma gång den säkerställer det erforderliga samarbetet, lämnar de särskilda föreningarna största möjliga självständighet med avseende å verksamhetens omfattning m. m. En samorganisation av nu nämnt slag kan givetvis ej åstadkommas utan frivillig medverkan därtill från de särskilda föreningarnas sida. Sedan tillförordnade byrådirektören å fångvårdsstyrelsens sociala byrå Eric Wijkmark och föreståndaren för föreningen Skyddsvärnet, slottspastor Aug. Wirén på min förfrågan förklarat sig villiga att, utan varje kostnad för statsverket, medverka vid arbetet för vinnandet av en dylik sam- manslutning, har jag den 21 december 1923 uppdragit åt dem att, i samarbete i erforderlig utsträckning med representanter för de olika skyddsföreningarna, undersöka och till justitiedepartementet snarast möjligt inkomma med utred- ning rörande möjligheterna för och eventuellt uppgöra förslag till vinnandet av en sådan sammanslutning.»

Efter det dylikt förslag uppgjorts, bildades den 26 juni 1925 vid samman- träde med ombud för skyddsvärns- och länsskyddsföreningar *Svenska skydds- förbundet*.

Förbundet i fråga utgör sålunda en sammanslutning av fångvårds- och skyddsvärnsföreningar och andra organisationer med liknande verksamhet, vilka ansluta sig till förbundet, och har till ändamål att verka för de anslutna

föreningarnas gemensamma intressen samt att åvägabringa och förmedla samarbete dem emellan.

Till fullgörandet av denna sin uppgift har förbundet enligt fastställda stadgar att

a) verka för att, till förebyggande och bekämpande av brottslighet och last, å olika orter i landet genom till förbundet anslutna organisationer upptages och bedrives verksamhet i anslutning till förhandenvarande praxis eller gällande lagstiftning rörande vanvårdad och brottslig ungdom, vård av frigivna fångar och villkorligt frigivna, villkorlig straffdom, lösdriivares behandling och organiserad alkoholistvård m. m. dylikt, samt

söka bidra till vinnande av erforderlig enhetlighet i denna verksamhet och i de allmänna grunder, efter vilka densamma utövas;

b) söka åstadkomma, att arbetet jämväl på ändamålsenligt sätt anslutes till domstolarnas, fångvårdens m. fl. statliga och kommunala myndigheters och institutioners verksamhet, så att det kan tjäna de samhällsändamål, som förbundet vill främja;

c) medelst upplysningsarbete under olika former verka för utbredande av kännedom om de till förbundet anslutna organisationernas ändamål och arbete och dettas samfundsmässiga betydelse;

d) då sådant erfordras, träda i förbindelse med institutioner i andra länder;

e) mottaga och avgiva redogörelser och statistik över alla anslutna organisationers verksamhet.

Genom införskaffande från de till förbundet anslutna föreningarna av uppgifter rörande deras arbetsmetoder, genom meddelande till föreningarna av råd och upplysningar samt genom anvisandet av vissa riktlinjer för hjälpverksamheten verkar Skyddsförbundet för vinnande av erforderlig enhetlighet i denna verksamhet och i de allmänna grunder, efter vilka den av föreningarna utövas. De äldre föreningarna ha efter hand utvidgat sin verksamhet, så att den står i överensstämmelse med Skyddsförbundets allmänna program.

Med hänsyn till den stora betydelse för så väl hjälpverksamheten i dess helhet som för den enskilda lokal- eller länsföreningen att i skilda orter av verksamhetsområdet äga vissa bestämda anknytningspunkter ha på anmaning av Skyddsförbundet de till detsamma anslutna föreningarna börjat anskaffa lämpliga *ombud* för hjälpverksamheten. Målet är att genom dessa föreningsombud i alla de större städerna och samhällena erhålla för verksamheten intresserade och kunniga representanter. — År 1928 har Skyddsförbundet upprättat ett *centralregister* i Stockholm. Alla anslutna föreningar lämna till detta register varje vecka uppgifter rörande sådana inom föreningens verksamhetsområde förekommande klienter, vilka på grund av vagabonderande levnadssätt skäligen kunna misstänkas komma att bli föremål för åtgärder från andra föreningar. De anslutna föreningarna äga också kostnadsnadsfritt från centralregistret erhålla upplysningar (rörande av olika föreningar vidtagna åtgärder) beträffande personer, vilka finnas i registret upptagna.

Svenska skyddsförbundets styrelse utgöres för närvarande av följande personer: Ordförande: f. d. överdirektör V. Almquist, Djursholm, v. ordförande: vakant, sekreterare: byråchefen E. Wijkmark, Saltsjö-Storängen, landssekreteraren J. Fahlroth, Falun, och f. fängelsedirektören U. Leander, Karlskrona.

Till förbundet äro anslutna följande föreningar:

Centralföreningen till stöd för frigivna,

Skyddsvärnet i Stockholm,

Skyddsvärnet i Malmö,

Skyddsvärnet i Göteborg,
 Skyddsvärnet i Gävle,
 Skyddsvärnet i Umeå,
 Skyddsvärnet i Örebro,
 Skyddsvärnet i Vänersborg,
 Skyddsvärnet i Kopparbergs län,
 Stockholms skyddsförening,
 Södermanlands skyddsförening,
 Östergötlands läns skyddsförening,
 Jönköpings läns fångvårdsförening,
 Kalmar läns fångvårdsförening,
 Gotlands fångvårdsförening,
 Blekinge läns förening till stöd för frigivna,
 Kristianstads läns fångvårdssällskap,
 Malmöhus läns förening till stöd för varnlösa och fallna,
 Hallands läns fångvårdsförening,
 Skaraborgs läns fångvårdsförening,
 Värmlands läns skyddsförening,
 Örebro läns skyddsförening,
 Västmanlands läns fångvårdsförening,
 Västernorrlands läns fångvårdsförening,
 Jämtlands läns fångvårdsförening,
 Norrbottens läns skyddsförening,
 Uppsala Samhjälp,
 Föreningen Självhjälp,
 Föreningen Hemmet Ollestad och
 Stockholms kyrkliga socialråd.

Förbundsstyrelsen inforrdar årligen från samtliga anslutna föreningar redogörelse för deras verksamhet. Av de år 1928 inkomna redogörelserna, omfattande verksamheten under närmast föregående år, framgår, bland annat, att arbetet bland frigivna fångar, från tvångsarbetsanstalt utskrivna o. d., omfattat 14,039 vidtagna åtgärder och 6,405 personer, att 690 alkoholister varit föremål för föreningarnas verksamhet, att förundersökning verkstälts rörande 343 personer, av vilka 203 erhållit villkorlig dom samt att antalet personer, som ställts under övervakning av föreståndare för eller annan ledamot av föreningen, utgjort 516. Understöd till verktyg, bostadshyra, kläder, resor till anskaffad arbetsplats m. m. har under året, enligt samma uppgifter, lämnats av de anslutna föreningarna till ett belopp av 147,804 kronor och 46 öre.

Motionären framhåller beträffande hjälpverksamheten för asociala personer, frigivna m. fl., att denna verksamhet enligt hans förmenande lider av brist på samarbete samt av svaghet i själva gärningen och föreslår, att i varje län skulle inrättas en centralbyrå, vilken genom oavlönade ombud hade att utföra förundersökningar i brottmål, övervakningar m. m. samt uttalar önskvärldheten av att en effektiv och på en hand samlad inspektion av bl. a. skyddsvården med dess hjälpverksamhet komme till stånd. — Då Svenska skyddsförbundets ovan omförmälda, efter hand allt mera utvidgade verksamhet i första hand avser åstadkommandet av sådant samarbete mellan hjälpföreningarna, varom motionären talar, då vidare Skyddsförbundets sedan mera än ett år tillbaka arbetar på anskaffandet för de olika läns- och skyddsvärnsföreningarna av oavlönade ombud i alla större samhällen, och då slutligen Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att verkställa inspektioner rörande vederbörande organisa-

tioners verksamhet, torde de av motionären framförda kraven rörande hjälpverksamheten för asociala personer m. fl., i den mån dessa krav synas befogade, redan vara antingen förverkligade eller på väg att förverkligas.

Avskrift av redogörelser för Svenska skyddsförbundets verksamhet under åren 1927 och 1928 bifogas och åberopas.

För styrelsen för Svenska skyddsförbundet:

VIKTOR ALMQUIST.

Eric Wijkmark.

Stockholm den 28 februari 1929.
